

Slavko Zec

**SVEĆENIK SLUŽITELJ EUHARISTIJE
– KANONSKO-PRAVNE ODREDNICE**

Doc. dr. Slavko Zec, Teologija u Rijeci
UDK: [254+262.14+265.4]:[265.3:348.41]
Izvorni znanstveni rad

Autor u članku razlaže odnos svećenika i euharistije u kanonsko-pravnom vidu, ukoliko je svećenik istodobno predvoditelj, slavitelj i služitelj sv. mise. Izdvajajući one kanonsko-pravne odrednice općeg i partikularnog prava koje se odnose na to područje, tumači ih i osvjetljava njihovo značenje u svakodnevnoj svećeničkoj praksi. Pritom uzima u obzir kako univerzalno kanonsko pravo (Zakonik kanonskog prava iz 1983. i drugi pravni akti važeći za cijelu latinsku Crkvu) tako i partikularno pravo, posebno odredbe i smjernice Hrvatske biskupske konferencije, ali i pojedinih biskupija, prvenstveno onih koje su u sastavu Riječke metropolije. Rad je podijeljen u četiri dijela: 1. spominjanje imena pokojnika u misi; 2. slavljenje mise više od jedanput na dan (binacije i trinacije); 3. slavljenje mise po tzv. „kolektivnoj nakani“; 4. prilog za misno slavlje. Iz tako podijeljene materije vidljive su obveze i prava svećenika služitelja euharistije. Kanonska normativa o tim pitanjima, koja je sada na snazi i kojom je crkveni zakonodavac htio urediti svećeničko služenje euharistije, metodološki je tako izložena da bude u svakom trenutku uporabljiva i korisna najprije samim svećenicima, ali i svima onima koji se žele pobliže upoznati s tim važnim temama.

Ključne riječi: misa, svećenik, ime pokojnika, binacija, trinacija, misna nakana, kumulativna misa, kolektivna nakana, misni prilog.

* * *

Uvod

Kao što je „najuzvišeniji sakrament“ (kan. 897) presvete euharistije neiscrpno otajstvo, koje ljudski um jednostavno ne može do kraja dokučiti ni obuhvatiti (pa smo zato u na ovom TPT-u izabrali tek neke vidove), tako je i služba svećenika u euharistiji do kraja

neizreciva. Ipak nam je moguće puno toga otkriti i znati i o jednoj i o drugoj. Kad promatramo svećenika u odnosu na euharistiju, prvo nam se predložuje posvećujuća služba, jer je euharistija eminentan čin proslave Boga i posvećenja ljudi, i zato je eminentni liturgijski čin. Ako li pak promatramo euharistiju s njezinim dvama nosivim stupovima, službom Riječi i euharistijskom službom, jasno je da je svećenik, još prije negoli posvetitelj, navjestitelj Riječi. Štoviše, unutar euharistijskoga slavlja samo je svećenik kvalificirani tumač Božje riječi pa zato homiliju mogu držati samo zaređeni službenici, to jest „pridržana je svećeniku ili đakonu“ (kan. 767, § 1).¹ No u isto vrijeme, gledajući mjesto i ulogu svećenika u sv. misi, nije teško zaključiti da je on predvoditelj ili predsjedatelj euharistijskoga slavlja. Time smo zapravo rekli ono bitno o odnosu, mjestu i ulozi svećenika unutar euharistijskoga slavlja, ali smo istodobno izrekli i trostruku svećeničku službu po uzoru na „tria munera Ecclesiae – docendi, sanctificandi, regendi“: navjestiteljska, posvećujuća i vodstvena zadaća Crkve, a unutar te Kristove zajednice zaređeni službenici konkretno ostvaruju tu trostruku zadaću u euharistiji, iako dakako ne samo u tom činu nego i šire, cjelokupnim svojim svećeničkim životom i djelovanjem.

Kad Zakonik kanonskog prava iz 1983. godine promatra svećenika u odnosu na euharistiju, tom dijelu daje naslov: „Služitelj presvete euharistije“ (De sanctissimae Eucharistiae ministro): kan. 900-911.² Kao onaj dakle koji je u službi euharistije, svećenik ima i svoje kanonske obveze i prava. Svećenik u euharistijskom činu opslužuje zapravo dva prava: i liturgijsko pravo (sadržano u liturgijskim smjernicama i propisima, npr. u Općoj uredbi Rimskog misala) i kanonsko pravo (kanonske norme), što zajedno čini crkveno pravo.

U ovom će radu naglasak biti na kanonskim smjernicama služitelja euharistije.

Posebno ćemo se zaustaviti na onim odrednicama za koje se smatra da su toliko poznate i svakidašnje da ih nije potrebno po-

1 „Homiliju neka redovito drži sam svećenik slavitelj, ili neka je prepusti svećeniku suslavitelju, ili katkad – ako je prikladno – i đakonu, ali nikada laiku.“ RIMSKI MISAL, *Opća uredba*, iz trećega tiskog izdanja (2002.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004., br. 66.

2 Knjiga IV: Posvetiteljska služba Crkve; dio I: Sakramenti; naslov III: Presveta euharistija; poglavlje I: Euharistijsko slavlje; članak 1.: Služitelj presvete euharistije.

navljati; ali baš su zato te odrednice u kušnji da budu svjesno ili nesvjesno ignorirane ili kršene. Svećenik je pozvan savjesno i odgovorno u slavljenju euharistije obdržavati kako liturgijske propise tako i kanonske norme. U tom vidu razložit ćemo četiri točke nadalje praktične naravi:

1. spominjanje imena pokojnika u misi;
2. slavljenje mise više puta na dan (binacije i trinacije);
3. pitanje tzv. „kolektivnih misa“;
4. prilog za misno slavlje (*stips*).

Riječ je o svakodnevnim pitanjima svećenika koji pristupa oltaru i za kojega se zato s pravom pretpostavlja da je „stručnjak za taj posao“, to jest za ispravno postupanje u služenju svete mise. Ta ćemo pitanja dakako obraditi služeći se crkvenim učiteljstvom, zakonodavstvom Katoličke crkve, univerzalnim i partikularnim. Pod „partikularnim“ mislimo na odredbe Hrvatske biskupske konferencije, nadalje iznesene u recentnom „Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici“ 2008. Godine,³ ali i na odredbe pojedinih biskupija u sastavu naše riječke crkvene pokrajine.

1. Spominjanje imena pokojnika u misi

Da svećenik može u slavljenju euharistije imati posebnu misnu nakanu, potvrđeno je u kan. 901, koji doslovno glasi: „Svećeniku je slobodno namijeniti misu za svakoga, bilo za žive bilo za mrtve“.

Poznato nam je da je u svakoj od četiri euharistijske molitve (kanonu) predviđena molitva za pokojne, pa tako i za spomen imena pokojnika. Valja, međutim, obratiti pozornost i na rubriku koja uvodi u taj dio kanona, a u kojoj se navodi: „U misama za pokojne može se dodati“ (Druga euharistijska molitva); ili: „Kad se u misama za pokojne uzima ova euharistijska molitva, može se reći“ (Treća euharistijska molitva).

Iz pastoralne prakse predobro nam je poznato kako su neki vjernici do te mjere osjetljivi da čuju ime svojega pokojnika u misi,

³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (u nastavku: HBK), *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Glas Koncila, Zagreb, 2008.

da ako se kojim slučajem to propusti, spremni su odmah reagirati kao da misa nije ni bila slavljena po njihovoj nakani. Dakako, na mjestu je i pitanje o vjerskoj poučenosti takvih vjernika. Ipak, vratimo se rubrici u kanonu gdje se kaže „u misama za pokojne“. Postavlja se pitanje značenja tog termina, koje može biti u *užem* i *širem* smislu.⁴ U *užem* su smislu mise za pokojne najprije misa prigodom sprovoda (ili tzv. „misa zadušnica“), ali one se mogu služiti i u drugim prilikama, redovito se mise za pokojne služe na spomen svih vjernih mrtvih i u osmini Dušnoga dana. U *širem* je smislu misa za pokojne i ona misa u kojoj svećenik služi misu po nakani darovatelja, a ta je nakana izričita za nekoga pokojnika ili neke pokojne.⁵ Ipak, ta je misa samo u tom širem smislu misa za pokojne, to jest s obzirom na nakanu po kojoj se služi, ali je po svojoj formi redovita misa sa sudjelovanjem vjernika, koji svi uživaju plodove mise, a ne samo pokojnik za kojega se namjenjuje misa ili, eventualno, darovatelj.⁶ Potrebno je naime uvijek imati na pameti da se u otajstvu euharistijske žrtve trajno izvršava djelo otkupljenja i zato je sveta misa uvijek, neovisno o posebnoj i pojedinačnoj nakani, čin Krista i Crkve u obavljanju kojega svećenici ispunjavaju svoju osobitu zadaću (usp. kan. 904).

Dakle, potrebno je razlikovati mise za pokojne u *užem* i izričitom smislu od onih redovitih i svakodnevnih misa koje se slave u župnoj zajednici. Na to ukazuju i smjernice Hrvatske biskupske konferencije. Naime, kad je riječ o spominjanju imena pokojnika u misi, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* izričito kaže sljedeće: „Spominjanje imena pokojnika u Euharistijskom slavlju (Kanonu) predviđeno je u *Misama za pokojne*. U redovitim misnim

4 Usp. „II. Mise za pokojne“, u: RIMSKI MISAL, *Opća uredba*, iz trećega tipskog izdanja (2002.), n. dj., br. 379-385.

5 *Rimski misal* takvim misama pridaje atribut „druge ili 'svagdanje' mise za pokojnike“: RIMSKI MISAL, *Opća uredba*, iz trećega tipskog izdanja (2002.), n. dj., br. 381.

6 „Misa za pokojne, međutim, samo je ona misa na koju se zajednica sabrala s jasnom i unaprijed određenom nakanom da slavi misu za pokojnoga člana zajednice. [...] Uvijek je preduvjet da je zajednica *okupljena s točno određenom nakanom*: moliti za tog pokojnika.“ – „[...] spomen ne nalazi opravdanja ni u redovitome liturgijskom okupljanju, kao što je npr. nedjeljna ili svagdanja misa u nekoj župnoj zajednici, kad se okuplja 'redovita' zajednica vjernika. Za opravdanost spominjanja imena u takvim slavljinama ne može se dovoljnim razlogom smatrati 'psihološki učinak' što ga spomen imena ostavlja na članovima pokojnikove obitelji.“ „Spomen imena pokojnika u misi“, u: *Živo vrelo, liturgijsko-pastoralni list*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, 26 (2009.) 9, str. 40.

slavljinima treba ga izbjegavati, jer je misa uvijek čin cijele Crkve i za sve. Misna se nakana može (unaprijed) najaviti u župnim obavijestima ili prije početka mise.⁷ Direktorij samo načelno daje smjernice i ne ulazi detaljnije u objašnjavanje tih pojmova. Tako se npr. „župne obavijesti“ mogu tumačiti u širokom smislu: to mogu biti obavijesti izvještene na oglasnoj ploči, tiskane u župnom listu (biltenu), kao i usmene obavijesti koje su u većini naših župa uobičajene na kraju sv. mise, neposredno prije zaključnog misnog blagoslova. Izraz „prije početka mise“ trebao bi značiti: „prije nego što počne sv. misa“. Naravno, odmah se postavlja pitanje: kada ili kojim činom započinje sv. misa? Sv. misa počinje znakom križa „u ime Oca i Sina i Duha Svetoga“ i svećeničkim pozdravom „Gospodin s vama“, što znači da se ime pokojnika treba spomenuti prije toga; to može biti u obliku obavijesti, kao npr.: „Ova se misa služi za pokojnoga (pokojnu) N., ili: za pokojne N.; ili: za pokojne iz obitelji N.“ i sl. Pastoralna razboritost nastojat će misnu nakanu definirati što kraće i što jasnije, pa nije dobro ako se u jednoj nakani nađe neprimjereno velik broj imena pokojnika (kao što se nekad zna susresti u nekim europskim zemljama). Zato je mnogo bolje i prikladnije ta imena sažeti, kao što se kod nas i čini, na način da se kaže: za pokojne iz obitelji N., ili: za pokojne iz roda N. – umjesto nabiranja prevelikog broja imena. Tu nećemo dakako naći nikakvu konkretnu crkvenu odredbu, niti ju treba očekivati da nam npr. netko treba propisivati broj dopuštenih imena, ali nam naša pastoralna razboritost i umješnost nalažu da sve bude u granicama dostojanstva liturgijskoga čina i, ako hoćemo, dobrog ukusa. Ne treba naime nikad zaboraviti načelo koje ponavljaju i ističu naši biskupi prema kojemu je „misa uvijek čin cijele Crkve i za sve“ (*Direktorij*, br. 97), dakle i onda kada se služi po određenoj nakani, i za određenog pokojnika ili pokojnike.

Ne može se ne primijetiti da ta odredba naših biskupa nije izdvojena u posebnom broju nego čini drugi odjeljak broja 97. koji u prvom odjeljku govori o molitvi vjernika. Ta okolnost, to jest uska sveza u koju se dovodi molitva vjernika i spominjanje imena pokojnika, odnosno stapanjem tih dviju točaka u isti broj dokumenta,

7 HBK, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 97.

prema mojemu mišljenju, dopušta da se i dalje nastavi praksa – prisutna u nemalom broju slučajeva – da se ime pokojnika spomene u posljednjem zazivu molitve vjernika, kada se inače običava moliti za pokojne.

Inače, ako bismo doslovno shvatili citirani tekst, ostaju samo dvije mogućnosti spominjanja imena pokojnika u misi: ili prethodnom najavom u župnim obavijestima ili prije početka mise. Prema citiranome tekstu, čini se da biskupi isključuju spominjanje imena pokojnika u euharistijskoj molitvi (kanonu) u redovitim misnim slavljinama, jer je takvo spominjanje imena pokojnika „predviđeno u *Misama za pokojne*“. Kažemo „čini se“ da je tako jer tekst dopušta različita tumačenja, budući da nije izričito navedeno kako je spominjanje pokojnika u kanonu *isključivo* predviđeno u misama za pokojne, to jest da to spominjanje u kanonu isključuje druge slučajeve, odnosno redovita misna slavlja. Ipak treba također uočiti i upozorenje da takvo spominjanje imena „treba izbjegavati“. Taj izraz „treba ga izbjegavati“ ako i ne znači apsolutnu zabranu, sigurno znači da to ne može biti redoviti način spominjanja imena pokojnika u misi.

Dakle, na način sažetka, možemo kazati da iako ne postoji apsolutna zabrana spominjanja imena pokojnika u kanonu, ipak ga treba izbjegavati, to jest ne prakticirati u redovitim misnim slavljinama (osim možda u iznimnim slučajevima), a da se redovito ime pokojnika objavljuje u župnim obavijestima i prije početka mise; prema našem mišljenju, nije nedopušteno i u posljednjem zazivu molitve vjernika spomenuti ime pokojnika. Također smatramo da nije prikladno više puta u misi ponavljati ime pokojnika, dovoljno je to učiniti na samo jedan od predviđenih načina u skladu s pastoralnom razboritošću.

Stoga smatram u cijelosti ispravnom odredbu riječkoga nadbiskupa mons. dr. Ivana Devčića o spominjanju imena pokojnika u misama od 5. prosinca 2008., koju je donio temeljem rasprave na Svećeničkoj skupštini u Lovranu 3. studenog 2008., a koja odredba je sada na snazi u Riječkoj nadbiskupiji te bi mogla biti mjerodavna i za sufraganske biskupije riječke crkvene pokrajine. Ta odredba na

sažet način sadržava sve što smo do sada ovdje prikazali i u normativnom dijelu glasi ovako:

„Spominjanje imena pokojnika u Euharistijskoj molitvi (Kanonu) predviđeno je u 'Misama za pokojne'.

U redovitim misnim slavljinama treba ga izbjegavati, jer je misa uvijek čin cijele Crkve i za sve. Misna se nakana može unaprijed najaviti u župnim obavijestima ili prije početka mise. Ime pokojnika može se spomenuti i u molitvi vjernih.

Nedjeljom i svetkovinom, kada se župna zajednica okuplja u većem broju, treba izbjegavati bilo kakvo spominjanje imena pokojnika. Dovoljno je nakane za te dane najaviti u župnim obavijestima.“⁸

Za nedjelje i svetkovine, dakle, određuje se da „treba izbjegavati bilo kakvo spominjanje imena pokojnika“. Upotrijebljen je isti izraz „treba izbjegavati“ koji je upotrijebljen i za spominjanje imena pokojnika u kanonu u redovitim misnim slavljinama, a koji se – doslovice takav – nalazi i u Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici. Zato smatramo kako i u ovome slučaju taj izraz ne treba shvatiti kao apsolutnu zabranu (jer bi se u tom slučaju to jasno izreklo nedvojbenim izrazom „zabranjuje se“) nego se hoće reći da to ne može biti redovita praksa nedjeljom i svetkovinama. Ako ne postoji apsolutna zabrana, znači da se u izuzetnim i opravdanim slučajevima može i nedjeljom i svetkovinama spomenuti ime pokojnika u misi. Ipak, to mora biti izuzetak od pravila za koje izuzeće treba imati zaista valjane i opravdane razloge, u koje je uključena i razborita procjena da takav izuzetak neće unijeti pomutnju među vjernicima i da neće biti ugrožena svrha ovakve odredbe. Prilično je jasan i razlog zašto nedjeljom i svetkovinama treba izbjegavati spominjanje imena pokojnika u misi. U te je naime dane, po samoj naravi stvari, prioritetan naglasak stavljen na zajedništvo kršćanske zajednice, poglavito župne zajednice, i na euharistiji koja posebno nedjeljom i svetkovinama okuplja širu zajednicu vjernika.⁹ Euharistijsko je sla-

8 „Spominjanje imena pokojnika u misama“, br. 741/2008., 5. prosinca 2008. u: *Službeni vjesnik Riječke nadbiskupije*, br. 5/2008., str. 113.

9 „Nedjeljna euharistija župne zajednice nije 'pokojnička misa' te, u redovitim prilikama, ne nudi dovoljno razloga i opravdanja za isticanje imena pokojnika.“ „Spomen imena pokojnika u misi“, u: *Živo vrelo*, n. dj., str. 40.

vlje u te dane upravo vidljivi izraz toga župnoga zajedništva koje će pastoralna razboritost znati strpljivo graditi i čuvati.

2. Slavljenje mise više puta na dan (binacije i trinacije)

Svećeniku se „usrdno preporučuje“ (*enixe commendatur*) da sv. misu slavi često, dapače svaki dan, i kad nije moguće da prisustvuju vjernici (kan. 904). Crkveni zakonodavac ipak dodaje „neka svećenik ne slavi euharistijsku žrtvu bez sudjelovanja barem kojeg vjernika, osim ako ima opravdanog i razumnog razloga“ (kan. 906). Opravdan je i razuman razlog dakle iznimka, a ne redovitost, koji može opravdati da svećenik bez ijednog vjernika, to jest potpuno sam slavi sv. misu, kao što je npr. bolest ili takva okolnost u kojoj je svećeniku osobito teško ostati bez sv. mise (npr. služi tzv. gregorijanske mise i ne može propustiti, i opet bez opravdanog razloga, ni jedan u nizu od 30 dana), a nema baš niti jednog vjernika u čijem bi ju zajedništvu mogao slaviti.

S druge strane, postoje opravdani razlozi, i uglavnom su pastoralne naravi, kad svećenik može, štoviše prema pastoralnoj obvezi i treba, slaviti više od jedne sv. mise na dan. Kanonsko je naime načelo kako „svećeniku nije dopušteno slaviti više od jedanput na dan“, osim u onim slučajevima „u kojima je prema pravnoj odredbi dopušteno više puta istoga dana slaviti ili koncelebrirati euharistiju“ (kan. 905, § 1).

Sadašnja je pravna odredba takva da je svećeniku dopušteno slaviti ili koncelebrirati euharistiju *više puta na dan* u sljedećim slučajevima:¹⁰

- a) na Veliki četvrtak: tko je slavio ili koncelebrirao misu posvete ulja, može slaviti ili koncelebrirati misu večere Gospodnje;
- b) tko je slavio ili koncelebrirao misu u Vazmenom bdjenju, može slaviti ili koncelebrirati danju misu;
- c) na svetkovinu Rođenja Gospodnjega (Božić) mogu svi svećenici slaviti ili koncelebrirati tri mise, s time da se one slave u svoje vrijeme;

¹⁰ Odredbe se mogu naći u: HBK, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, fusnota br. 21, str. 59, gdje se poziva na *Opću uredbu Rimskog misala*, br. 204.

- d) na Spomen svih vjernih mrtvih svi svećenici mogu slaviti tri mise ili u njima koncelebrirati, uz uvjet da se one slave u različito vrijeme i da se poštuju odredbe o namjenjivanju druge, odnosno treće mise;
- e) tko s biskupom ili njegovim izaslanikom koncelebrira u prigodi sinode, pastirskoga pohoda ili nekoga svećeničkoga zborovanja, može za dobro vjernika opet slaviti misu; isto vrijedi, uz obdržavanje propisa, i za skupove redovnika.

Posebno u nabrojenim slučajevima treba obratiti pozornost na svetkovinu Božića i na Spomen svih vjernih mrtvih. Tako na Božić svećenik može slaviti tri sv. mise i za svaku uzeti stipendij, osim ako nije vezan zakonom mise „pro populo“.¹¹ Na Spomen svih vjernih mrtvih svećeniku je ne samo dopušteno nego mu se usrdno preporučuje da slavi tri mise, pa i onda kada prema pastoralnoj obvezi to nije dužan učiniti, s time da jednu sv. misu služi za sve vjerne mrtve, drugu po nakani Svetog Oca pape, a treću može služiti po svojoj nakani (za koju je može bitno primio prilog).

Što se tiče slavljenja misa više puta na dan *premao pastoralnoj obvezi*, kanonska odredba glasi: „Ako nema dovoljno svećenika, mjesni ordinarij može dopustiti da svećenici zbog opravdanog razloga slave misu dvaput dnevno; dapače, kad to zahtijeva pastoralna potreba, i triput nedjeljama i zapovijedanim blagdanima“ (kan. 905, § 2).

Premda je naizgled ta kanonska odredba jasna, u praksi se nerijetko susreću poteškoće u svezi s njezinim savjesnim opsluživanjem. Naime, vrhovni je crkveni zakonodavac propisao da svećenik može slaviti misu dvaput dnevno (*binacija*) i triput nedjeljama i zapovijedanim blagdanima (*trinacija*) samo uz dopuštenje mjesnog ordinarija. Ako, dakle, svećenik nema te dozvole mjesnog ordinarija, ne smije binirati ni trinirati, osim u zakonom predviđenim slučajevima, koje smo netom iznijeli. Kad bi bez dozvole mjesnog ordinarija

¹¹ Obveza služenja mise „za narod“ odnosi se na sve nedjelje i zapovijedane blagdane u biskupiji, a tu obvezu imaju: dijecezanski biskup (kan. 388), dijecezanski upravitelj (kan. 429), župnik (kan. 534), župni upravitelj (kan. 540) te župnik *in solidum* prema redosljedu koji dogovore odnosi svećenici (kan. 543, § 2, br. 2).

svećenik binirao ili trinirao, postupio bi nezakonito i nedopušteno, a nadležna crkvena vlast može takvog svećenika pozvati na odgovornost, a ako ustraje u neurednom i nedopuštenom ponašanju glede višekratnog slavljenja svete mise na dan, može primijeniti i sankcije.

Da je tome tako, dokazuje pravno i pastoralno uređivanje toga problema u Riječkoj nadbiskupiji za vrijeme nadbiskupske službe mons. dr. Antona Tamaruta, koji je čak pet puta službeno intervenirao u pitanju biniranih i triniranih misa, četiri puta u odnosu na svećenike i jedanput se obratio vjernicima.

- a) U dopisu nadbiskupa Tamaruta od 3. prosinca 1988.¹² već se u uvodu može naslutiti da želi uvesti red i zakonitost u tom pitanju. On naime svećenicima piše: „Kao službenici Crkve i upravitelji otajstava Božjih koji će jednom polagati račun za svoje upravljanje, osjećamo potrebu da podsjetimo svećenike na crkvene propise obzirom na višekratno slavljenje sv. mise (binacija, trinacija, kvadrinacija) u jednom danu.“ Nadbiskup u tom dopisu navodi kako svećenici koji upravljaju dvjema župama, već samim dekretom imenovanja, mogu prema vlastitoj ocjeni slaviti svaki dan po jednu sv. misu u svakoj župi; dok svećenici koji su župnici u trima ili četirima župama mogu radnim danom u tjednu služiti sv. misu samo u dvjema od tih župa. Nedjeljom i zapovijedanim blagdanima svećenici koji imaju upravljajue dvjema ili trima župama ovlaštene su, već samim dekretom imenovanja, slaviti po jednu sv. misu u svakoj župi. Ako je pak u nekom slučaju, iz pastoralnih razloga, potrebno nedjeljom i zapovijedanim blagdanima slaviti četiri puta sv. misu, svećenik je za to dužan zatražiti i dobiti posebnu ovlast koju preko ordinarija daje Apostolska Stolica. Zanimljiva je i nadbiskupova odredba o binaciji u obične dane, odnosno o opravdanim razlozima koji mogu opravdati takvo traženje: to mogu biti samo uistinu pastoralni razlozi „kad veći broj vjernika želi sudjelovati na sv. misi, a to im nije moguće kad je samo jedna sv. misa u župi“, što je najčešće slučaj prigođom vjenčanja i sprovoda, te dodaje: „Ne može biti razlog za

12 „Ovlast binacije i trinacije“, br. 808/1988, 3. prosinca 1988., u: *Službeni vjesnik nadbiskupije riječko-senjske*, br. 6/1988., str. 182-184.

binaciju samo to što je jedna osoba naručila sv. misu po svojoj nakani, pa makar se radilo o misi za pokojnika na sedmi ili trideseti dan smrti.“

- b) Na te odredbe nadbiskup Tamarut podsjeća svećenike i u dopisu od 7. srpnja 1990.¹³ i poziva svećenike da ih pažljivo pročitaju i prouče, s obrazloženjem: „Radi se o svetim tajnama s kojima ne možemo raspolagati kako nam se hoće, po vlastitoj ocjeni, da idemo kako se zna reći na ruku ljudima, njihovim osobnim željama. Dužni smo vjernicima davati pravu i temeljitu pouku s mnogo ustrajnosti, ustrpljenja i pažnje.“ U istom dopisu nadbiskup izvješćuje svećenike kako je od Apostolske Stolice dobio ovlast da može dopustiti trinaciju u obične dane i kvadrinaciju u nedjelje i zapovijedane blagdane, pa poziva svećenike, kojima je zbog pravih pastoralnih razloga takva ovlast možda potrebna, da upute molbu Ordinarijatu jer nitko nema ovlast trinacije u obične dane, niti ovlast kvadrinacije u nedjelje i zapovijedane blagdane koja se daje na tri godine.
- c) Na prethodna dva dopisa poziva se nadbiskup Tamarut i u svom trećem dopisu 20. siječnja 1999.¹⁴ te konstatira da se „na žalost svi ne pridržavaju tih propisa“, pa zato svećenicima upućuje poziv „da još jednom sa svom ozbiljnošću pročitaju te odredbe koje vežu u savjesti“. Tim dopisom nadbiskup daje svakom svećeniku, koji pastoralno djeluje na području određene župe, ovlast da iz opravdanih pastoralnih razloga može svake nedjelje i zapovijedanog blagdana slaviti dvije ili tri sv. mise, a ako bi bila potrebna i četvrta misa, onda za nju treba tražiti dozvolu od Svete Stolice. Ponavlja uz to već prije donesenu odredbu prema kojoj župnik koji je sam, a upravlja većim brojem župa, može i u dane tijekom tjedna binirati tako da jednu misu slavi u jednoj, a drugu u drugoj župi; a ako ima na brizi tri župe, onda za trinaciju u dane tijekom tjedna treba tražiti dozvolu od Svete Stolice. Također ponavlja i naglašava da je u dane u tjednu za

13 „Binacije, trinacije i kvadrinacije“, br. 500/1990., 7. srpnja 1990., u: *Službeni vjesnik nadbiskupije riječko-senjske*, br. 3/1990., str. 93-94.

14 „Pitanja biniranih i triniranih misa“, br. 39/1999., 20. siječnja 1999., u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, br. 1/1999., str. 27-29.

binaciju u jednoj župi župniku potrebno imati „posebnu izričitu dozvolu od ordinarija“, za što mu treba uputiti pismenu molbu i navesti „taksativno slučajeve i razloge kad im je potrebna binacija u obične dane“, uz primjedbu: „Pri tom valja imati na umu da razlog za binaciju u dane kroz tjedan ne može biti slučaj kad više osoba na isti dan traži misu za svoje pokojne, možda prigodom godišnjice, tridesetog, osmog ili trećeg dana poslije smrti.“ Budući da je o toj stvari već u više navrata opominjao, u ovom dopisu iz 1999. godine nadbiskup Tamarut donosi i kaznenu odredbu, koja glasi: „Onoga svećenika, koji u obične dane u jednoj župi kroz tjedan, bez izričite dozvole ordinarija, binira, to jest slavi dvije ili čak tri sv. mise, ovime suspendiram *a divinis*, to jest zabranjujem mu sljedećeg dana slaviti i onu jednu sv. misu, na što inače ima pravo (usp. kan. 905 § 1). Ova kaznena odredba veže u savjesti, a od nje se može dobiti odrješenje u ispovijedi kod bilo kojeg ispovjednika“ (br. 8). U tom istom opisu govori se u točki B i o kumuliranim misnim nakanama i donosi hrvatski prijevod normativnoga dijela dekreta Kongregacije za kler *Mos iugiter* od 22. veljače 1991. koji se odnosi na to pitanje, čime ćemo se u nastavku posebno baviti.

- d) Pod naslovom „O vrijednosti sv. mise“ nadbiskup A. Tamarut upućuje svoje pismo 2. veljače 1999.¹⁵ i vjernicima u kojemu naglašava kako sv. misa pred Bogom ima neizmjernu vrijednost „slavila se ona na bilo kojem mjestu i u bilo koje vrijeme“. Slijedom toga poučava vjernike u središnjem dijelu pastirskog pisma sljedećim riječima: „Kod naručivanja sv. misa moramo imati na umu da svećenik redovito može u jednom danu služiti samo jednu sv. misu za koju može primiti novčani prilog. Ako nekada slavi dvije ili tri sv. mise na dan, onda to smije činiti samo uz posebnu dozvolu biskupa, kad to traži duhovno dobro, ne pojedinog vjernika, nego čitave župne zajednice.“ U zaključku pisma nadbiskup vjernicima skreće pozornost kako

15 „Nadbiskupovo pismo vjernicima o vrijednosti sv. mise“, 2. veljače 1999., u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, br. 2/1999., str. 63.

je potrebno „da budemo dobro poučeni u svojoj vjeri, pa i u ovoj stvari“.

- e) Nakon toga pisma vjernicima nadbiskup Tamarut opet se obraća svećenicima dopisom 17. ožujka 1999.¹⁶ jer „čini se da svi svećenici nisu dobro pročitali i shvatili odredbu o biniranim i triniranim misama“, pa zato smatra potrebnim donijeti „neka pojašnjenja“. U tim pojašnjenjima nadbiskup potiče svećenike da zatraže ovlast binacija i trinacija ako im je stvarno potrebna, da njegovo pismo o tome ustrajno tumače vjernicima, da nije rečeno kako se ukida naručivanje mise prigodom osmog i tridesetog dana poslije smrti nego da to samo ne može biti opravdani razlog za binaciju ili trinaciju, te da treba vjernicima preporučivati davanje sv. misa, „ali tako da svećenik koji je prima, a ne može je sam odslužiti, može slobodno prenijeti obvezu za njezino služenje drugom svećeniku ili Ordinarijatu“. Osvrće se i na mogućnost kumuliranih misnih nakana, za što „valja dobro proučiti što o tome kaže dekret Kongregacije za kler od 22. veljače 1991.: [...] da se to smatra iznimkom od važećeg kanonskog zakona i da se valja u toj praksi pridržavati svih odredbi koje se na to odnose“. Ujedno u tom dopisu nadbiskup potiče svećenike „da u slavljenju najsvetijeg otajstva sv. mise ne podlegnemo nekom duhu trgovanja ili sticanja novčanih sredstava“ te neka „misni prilog uvijek bude sporedni razlog našeg misnog slavlja“.

Svi prikazani interventi nadbiskupa Antona Tamaruta dovoljno jasno pokazuju moguću problematiku oko ispravne primjene kan. 905, § 2 koji govori o binaciji i trinaciji samo dopuštenjem mjesnog ordinarija. Riječ je o ozbiljnom pitanju koje ne dotiče samo izvanjski nego i unutarnji život svećenika jer ga kanonska odredba obvezuje u savjesti.

Svećenicima u *Krčkoj biskupiji*, koji su dobili ovlast biniranja i triniranja, svake se godine produžuje ta ovlast, uz uvjet da još traju razlozi zbog kojih su je dobili. Sada su zato na snazi ove dijece-

¹⁶ „Tumačenje uz odredbu o biniranim i triniranim misama“, br. 177/1999., 17. ožujka 1999., u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, br. 2/1999., str. 64.

zanske odredbe krčkoga biskupa mons. Valtera Župana o binacijama i trinacijama:

„Slaviti dvije svete mise (binirati) radnim danom smije se samo uz izričito dopuštenje Biskupskog ordinarijata, koji će ga dati ukoliko za to postoje opravdani razlozi.

Slaviti pak tri svete mise (trinirati) na radne dane ne smije se ni pod kojim uvjetom.

K tome, slaviti četiri sv. mise (kvadrinirati) nije dopušteno niti nedjeljom ni blagdanom, osim s izričitim dopuštanjem Ordinarija 'ad casum'.

Neka se svi svećenici pridržavaju propisa kan. 951, § 1 koji nalaže da svaki svećenik, osim na svetkovinu Rođenja Gospodina, treba stipendij za binaciju ili trinaciju predati u svrhe koje je propisao ordinarij, odnosno poslati ga Biskupskom ordinarijatu.

Svećenik koji istoga dana koncelebrira drugu misu ne može ni s kojeg razloga uzeti za nju prilog (kan. 951, § 2).

Ove odredbe obvezuju u savjesti. Sa svetinjama postupajmo sveto da ne bismo zbog toga snosili odgovornost pred Bogom, a isto tako da nam ne bi dolazili, ponekad i opravdani, prigovori naših vjernika. Velika će nam pomoć u tome biti savjesno i uredno vođenje knjige misnih intencija.¹⁷

Vidljivo je iz ovih odredbi da i krčki biskup potiče i poziva svećenike na savjesno i odgovorno opsluživanje misnih intencija i s tim povezanih kanonskih propisa o slavljenju više od jedne sv. mise na dan. Prije nego se osvrnemo na prilog za misu, koji je također u uskoj svezi s tom savjesnošću i odgovornošću, potrebno je iznova uočiti i dobro spoznati crkvene odredbe o kumuliranim misnim nakanama ili o tzv. „kumulativnim misama“.

3. Kumulirane misne nakane („kolektivna nakana“)

Odredbe o kumuliranim misnim nakanama koje se izvršavaju slavljenjem jedne svete mise donijela je, kako je već spomenuto,

17 „Binacije i trinacije u 2005. godini“, br. 977/2004., 6. prosinca 2004., u: *Službeni vjesnik Krčke biskupije*, br. 6/2004., str. 131.

Kongregacija za kler u dekretu *Mos iugiter* 22. veljače 1991. godine.¹⁸

Dekret je podijeljen na dva dijela: *uvodni* i *normativni* dio, koji je sastavljen od sedam članaka.

U uvodnom dijelu Kongregacija za kler objašnjava razloge koji su doveli do dekreta *Mos iugiter*. Neki su vjernici, naime, osobito u ekonomski siromašnijim krajevima, svećeniku običavali donijeti skromne prinose, bez izričitog traženja da se za svaki od tih prinosa služi sv. misa na posebnu nakanu. U takvim je slučajevima, stoji u dekretu, slobodno ujediniti razne prinose za slavljenje toliko svetih misa koliko odgovara prilogu za misu koji je određen u biskupiji. Isto je tako jasno da su vjernici uvijek slobodni ujediniti njihove nakane i priloge za slavljenje jedne sv. mise po njihovim nakanama.

Sasvim je, međutim, različit slučaj onih svećenika koji, budući da su bez razlike skupili doprinose vjernika određene za slavljenje misa prema posebnim nakanama, sve takve prinose kumuliraju u jedan jedini doprinos koji zadovoljavaju jednom jedinom sv. misom koja je slavljena prema „kolektivnoj“ nakani. O takvu postupanju Kongregacija za kler izričito tvrdi: „Argumenti u prilog te nove prakse su prividni i izmišljeni, štoviše oni odražavaju jednu krivu ekleziologiju.“

Takav običaj, koji se negdje neopravdano uvodi, nastavlja Kongregacija, može dovesti do opasne pogibelji da se ne zadovolji obvezi pravednosti prema darovateljima priloga, te će s vremenom, ako se raširi, u kršćanskom puku potpuno oslabiti osjećaj i svijest za obrazloženje i svrhu priloga za slavljenje mise prema posebnim nakanama. To bi onda svećenike, koji još žive od toga doprinosa, lišilo nužnog sredstva za održavanje, a i mnoge bi partikularne Crkve ostale bez sredstava za njihovo apostolsko djelovanje.

18 CONGREGATIO PRO CLERICIS, Decretum „Mos iugiter“, 22. 2. 1991., u: *Acta Apostolicae Sedis* (dalje: AAS), 83 (1991), str. 443-446. Cjeloviti hrvatski prijevod latinskoga teksta dekreta: „Dekret Kongregacije za kler o misnim nakanama“, u: *Službeni vjesnik nadbiskupije zagrebačke*, br. 2/1991., str. 37-38; prijevod normativnoga dijela dekreta: „Pitanja biniranih i triniranih misa. B. Pitanja o misnim priložima. II. Kumulirane misne nakane“, u: *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, br. 1/1999., str. 27-28; sažetak uvoda i cjelokupni normativni dio u hrvatskome prijevodu može se naći i kod: Nikola ŠKALABRIN, „Prilog za misno slavlje“, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 130 (2002), br. 1, str. 28-33.

U takvoj situaciji mnogi su se biskupi obratili Svetoj Stolici za savjet i objašnjenje kako postupiti u uvođenju te nove prakse slavljenja sv. misa po „kolektivnim“ nakanama. Sveti Otac Ivan Pavao II. dao je mandat Kongregaciji za kler da provede široke konzultacije i zatraži o tom pitanju mišljenje biskupskih konferencija. Nakon provedenog ispitivanja i promišljanja svih vidova toga problema, u suradnji i s drugim dikasterijima Svete Stolice, Kongregacija za kler u drugome dijelu dekreta *Mos iugiter* donosi konkretne odredbe o „kolektivnim nakanama“ ili – kako se negdje čuje – o „kolektivnim misama“. Te su odredbe sadržane u sedam članaka, rimski prvosvećenik odobrio ih je u posebnom obliku (*in forma specifica*)¹⁹ te su sada na snazi pa ih stoga treba savjesno obdržavati svaki svećenik. Odredbe su jasne i nedvojbeno upućuju svakog svećenika kako mora postupiti u takvim slučajevima. Važno je u njima uočiti pravilo i izuzetak. *Pravilo* glasi: svećenik treba služiti i namijeniti toliko misa koliko ima pojedinačnih misnih nakana (usp. kan. 948). *Izuzetak* je mogućnost služenja „kolektivnih misa“, ali uz strogo obdržavanje odredaba sadržanih u dekretu *Mos iugiter*, u kojemu se i naglašava da su „kolektivne nakane“ „iznimka s obzirom na pravnu odredbu“ (članak 2, br. 3).

Premda se već može naći hrvatski prijevod tih odredaba,²⁰ zbog njihove današnje zakonske snage i važnosti za ispravno postupanje, a u uskoj svezi s našom temom, smatramo korisnim i ovdje u cijelosti donijeti tih sedam normativnih članaka o „kolektivnim nakanama“, kako slijedi:

19 Odobrenje dekreta *in forma specifica* od strane rimskog prvosvećenika znači da odredbe zadobivaju snagu općeg crkvenog zakona prema kan. 8, § 1, to jest da se zakonski tekst objavi u službenom glasilu *Acta Apostolicae Sedis* i da stupa na snagu tri mjeseca nakon tog objavljivanja, odnosno od nadnevka dotičnog broja *Acta*, osim ako po samoj naravi zakon počinje obvezivati odmah ili je u samom zakonu o stupanju na snagu izričito navedeno nešto drugo, što za ovaj dekret nije slučaj. Dekret je dakle proglašen 22. veljače 1991., objavljen je u službenom glasilu *Acta Apostolicae Sedis* s nadnevkom 6. svibnja 1991. i kao opći crkveni zakon stupio je na snagu 6. kolovoza 1991. godine.

20 Vidi bilješku br. 18. Ovdje, uz neke promjene za koje smatramo da bolje odgovaraju izvornom tekstu, prenosimo prijevod Nikole ŠKALABRINA, „Prilog za misno slavlje“, n. dj., str. 29-30.

Članak 1.

§ 1. Prema odredbi kan. 948 „treba da se namijeni toliko misa koliko ima pojedinačnih nakana za koje je dan i primljen, pa makar neznatan prilog“. Stoga, svećenik koji prima prilog za slavljenje jedne mise na posebnu nakanu, vezan je *ex iustitia* obvezom da osobno udovolji prihvaćenoj obvezi (usp. kan. 949), ili da izvršenje te obveze povjeri drugom svećeniku uz uvjete određene pravom (kann. 954-955).

§ 2. Stoga krše ovu odredbu i preuzimaju srazmjernu moralnu odgovornost u savjesti oni svećenici koji bez razlike prikupljaju priloge za slavljenje misa prema posebnim nakanama, ujedinjuju ih bez znanja prinositelja, slave samo jednu jedinu misu prema tzv. „kolektivnoj nakani“ i sami prosuđuju da su na taj način zadovoljili preuzetim obvezama.

Članak 2.

§ 1. U slučaju kad naručitelji, prethodno i izričito upozoreni, slobodni pristanu da njihovi prilozima budu ujedinjeni s drugima u jedan prilog, može se udovoljiti preuzetim obvezama samo jednom jedinom misom, koja se namjenjuje prema „kolektivnoj“ nakani.

§ 2. U tom je slučaju prijeko potrebno da javno budu obznanjeni dan, mjesto i sat kada će se ta sveta misa slaviti, ali ne više od dva puta na tjedan.

§ 3. Pastiri, u čijim se biskupijama događaju takvi slučajevi, neka vode računa da taj običaj, koji sačinjava iznimku s obzirom na pravnu odredbu, ukoliko bi se prekomjerno proširio – također i na temelju krivih ideja o značenju priloga za svete mise – treba smatrati zlouporabom, te bi postupno mogao kod vjernika dovesti do odvikavanja da daju priloge za slavljenje pojedinačnih misa prema pojedinačnim nakanama, i tako do utrnuća časnog i spasonosnog običaja za pojedine duše i za cijelu Crkvu.

Članak 3.

§ 1. U slučaju o kojem se govori u članku 2, § 1. slavitelju je dopušteno zadržati samo prilog za misu koji je određen u biskupiji (usp. kan. 950).

§ 2. Preostali iznos, koji premašuje taj dijecezanski prilog za misu, bit će potrebno predati Ordinariju o kojemu je riječ u kan. 951, § 1. koji će ga namijeniti za svrhe određene pravom (usp. kan. 946).

Članak 4.

Osobito u svetištima i u drugim hodočasničkim mjestima, gdje obično pritječu brojni prilozima za slavljenje misa, rektori trebaju, s obvezom u savjesti, brižljivo bdjeti da se točno obdržavaju odredbe općeg zakona o ovom predmetu (usp. osobito kann. 954-956), kao i odredbe ovog Dekreta.

Članak 5.

§ 1. Svećenici, koji primaju mnogobrojne priloge za slavljenje misa po posebnim nakanama, na primjer prigodom Spomena svih vjernih mrtvih ili u drugim posebnim okolnostima, a ne mogu im osobno udovoljiti u tijeku jedne godine, da ne bi odbili naručitelje i povrijedili njihovu nabožnu volju, pa ih tako odvratili od dobre namjere, neka primljene priloge za misu predaju drugim svećenicima (usp. kan. 955) ili vlastitom Ordinariju (usp. kan. 956).

§ 2. Ako se u tim ili sličnim okolnostima postupa kao što je opisano u članku 2, § 1. ovoga Dekreta, svećenici moraju obdržavati odredbe u članku 3.

Članak 6.

Osobito spada na dijecezanske biskupe da što prije i što jasnije upoznaju s ovim odredbama svjetovne i redovničke svećenike, za koje imaju jednaku obvezatnu snagu, te da bdiju nad njihovim obdržavanjem.

Članak 7.

Treba također na prikladan način poučiti i vjernike laike o ovom predmetu posebnom katehezom koja na prvom mjestu treba obuhvatiti:

- a) duboko teološko značenje priloga koji se daje svećeniku za slavljenje euharistijske žrtve da se ne pojavi sablazan zbog prividnog trgovanja svetim stvarima;
- b) asketsku važnost milostinje u kršćanskom životu, za koju je sam Gospodin Isus naučavao da je treba činiti; naime, dani prilozima za slavljenje misa najizvrsniji su primjer milostinje;
- c) dioništvo dobara po kome vjernici po prilozima koje daju za slavljenje misa surađuju u uzdržavanju posvećenih službenika i u promicanju apostolske djelatnosti Crkve.

Važno je uočiti i ponoviti, na način sažetka, bitne točke iz ovih odredaba dekreta *Mos iugiter*:

1. Prema kanonskim odredbama, mora se namijeniti toliko pojedinačnih sv. misa koliko ima pojedinačnih nakana za koje je dan i primljen, pa makar neznatan, prilog (kan. 948).
2. Svećenik koji primi prilog za slavljenje jedne sv. mise po posebnoj nakani obvezan je ex iustitia osobno zadovoljiti preuzetoj obvezi (kan. 949) ili drugom svećeniku povjeriti izvršenje te obveze, pod uvjetima koje određuje pravo (kan. 954-955).
3. Teško krše ove temeljne odredbe o misnim nakanama i s njima povezanim prilozima i preuzimaju moralnu odgovornost oni svećenici koji bez ikakve razlike primaju priloge za slavljenje sv. misa po posebnim nakanama, ujedinjuju ih u jednu nakanu te bez znanja naručitelja slave samo jednu sv. misu koju proizvoljno namijene na tzv. „kolektivnu nakanu“.
4. Ako naručitelji misa, prethodno i izričito obaviješteni i upozoreni te prikladno poučeni, slobodno pristanu da njihovi prilozima budu ujedinjeni s drugima u samo jedan prilog, može im se udovoljiti samo jednom sv. misom na „kolektivnu nakanu“.
5. U takvom slučaju potrebno je javno oglasiti dan, mjesto i vrijeme kad će se takva sv. misa slaviti; ali takva se sv. misa smije

slaviti najviše dva puta na tjedan. Hrvatska biskupska konferencija u tom je smislu odredila: „Neka se takve mise ne služe nedjeljom.“²¹

6. Svećenik koji služi misu na „kolektivnu nakanu“ smije zadržati za sebe samo iznos stipendija koji je određen u biskupiji. Iznos koji premašuje propisani misni stipendij mora se redovito dostavljati ordinariju za svrhe koje je on odredio.

U dekretu *Mos iugiter* određeno je da se mise na „kolektivnu nakanu“ smiju služiti najviše dva puta tjedno. Premda se, naravno, pastoralne okolnosti razlikuju od kraja do kraja, ipak se općenito može reći da će u biskupijama riječke crkvene pokrajine i u pojedinim župama jedva gdje biti nužno potrebno dva puta na tjedan služiti takve mise. U mnogim župama nema potrebe za takvim misama, u drugima će biti dovoljno služiti ih jednom mjesečno ili možda jednom tjedno. Ako se i posegne za ovom mogućnošću, treba imati na umu da je to iznimka od pravila i da se kod primjene te iznimke treba rigorozno, *onerata conscientia*, držati jasnih crkvenih odredbi, kako su ovdje prikazane.

U *Riječkoj nadbiskupiji* ponekad se primjenjuje ta iznimka, ali praksa nije uvijek išla pravim putem u smislu savjesnog obdržavanja crkvenih odredbi.

Slično, i na području današnje *Gospićko-senjske biskupije* ta praksa nije bila uvijek u skladu s jasnim smjernicama nadležne crkvene vlasti. Stoga je sada u toj biskupiji na snazi dijecezanska odredba prema kojoj sam svećenik ne može odrediti hoće li i kada imati „kumulativne mise“ nego za to treba dobiti *pisano odobrenje Ordinarijata*. Dijecezanski je biskup mons. dr. Mile Bogović, nakon što je ponovio navedena načela o takvim misama, odredio i sljedeće: „Svaki naručitelj daje iznos cijelog redovnog stipendija, s time što misnik ima pravo samo na iznos jednog stipendija, a ostalo šalje samo Ordinarijatu; nema pravo umanjivati misni stipendij niti iznos koji preteče visinu jednog stipendija (koji pripada misniku) koristiti niti u neke župne potrebe niti u dobrotvorne svrhe. Nije dopušteno u

21 HBK, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, bilješka br. 39, str. 73.

tim pitanjima uvoditi neku posebnu praksu ni na razini župe niti na razini dekanata. Ukoliko je ona uvedena, treba je odmah dokinuti.“²²

U *Porečkoj i Pulske biskupiji* na snazi je odredba prema kojoj se mise na kolektivnu nakanu, „ako postoje opravdani razlozi, smiju slaviti samo jednom tjedno“.²³ Dijecezanska odredba upozorava kako se „misni priloz koji prelaze propisani stipendij za jednu sv. misu (50,00 kn) moraju pravodobno dostavljati Biskupiji koja će ih namijeniti u svrhe određene pravom“ te dodaje: „Ovaj je običaj iznimka od postojećeg kanonskog zakona. [...] Valja paziti da se običaj kolektivnih nakana i misa ne bi prekomjerno raširio, također na temelju krivih ideja o značenju priloga za sv. mise, jer bi to bila zloupotreba.“

U *Krčkoj biskupiji* nigdje do sada nije se prakticirala ta iznimka jer je ocijenjeno da za njom nema potrebe, budući da se i prema onom temeljnom pravilu o misnim nakanama može udovoljiti nabožnoj volji vjernika. Naime, i u samom se Dekretu osjeća određeni „otklon“ od te iznimke (ako ju baš nije nužno upotrijebiti), budući da bi mise na „kolektivnu nakanu“, kad bi se nesrazmjerno često i neopravdano služile, mogle dovesti do iskrivljene svijesti vjernika o teološkom i asketskom smislu priloga za misno slavlje, a samim time i do odvikavanja od naručivanja pojedinačnih misnih nakana, što je – prema Dekretu – prastari, častan, hvalevrijedan i za pojedine duše i Crkvu spasonosan običaj.

Dijecezanskim je biskupima u Dekretu povjereno da bdiju nad pravilnim i savjesnim obdržavanjem odredbi o „kolektivnim misama“. Oni zato imaju pravo donijeti za svoju partikularnu Crkvu i pobliže odredbe o načinu prakticiranja takvih misa.²⁴ Smatram,

22 „Misne nakane i stipendij za njih“, dopis br. 188/2004., 27. srpnja 2004., u: *Glasnik Gospićko-senjske biskupije*, V (2004.), br. 2 (15), str. 52-53.

23 „Svete mise na kolektivne nakane u 2005. godini“, dopis br. 28/2005., 19. siječnja 2005., u: *Službeni vjesnik Porečke i Pulske biskupije*, LVI (2005.), br. 1, str. 30. Već je ranije, u rubrici „Prenosimo“, bila prenesena odredba Zagrebačke nadbiskupije iz 2001. Godine. „Kolektivne mise“, u: *Službeni vjesnik Porečke i Pulske biskupije*, LIV (2003.), br. 3, str. 104-105.

24 Kao primjer navodimo Zagrebačku nadbiskupiju, za koju je zagrebački nadbiskup Josip Bozanić donio dijecezansku odredbu o misama na „kolektivnu nakanu“: „Kolektivne mise“, dopis br. 2644/1999., 11. prosinca 1999., u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, br. 5/1999., str. 38. U tom je dopisu određeno „da se sv. mise na tzv. 'kolektivne nakane' smiju slaviti utorkom i petkom, a misni priloz koji prelaze propisani stipendij moraju se pravodobno dostavljati u Nadbiskupiju“. Komentirajući tu odredbu, Nikola ŠKALABRIN smatra da određivanje dana u tjednu za „kolekti-

štoviše, da bi na tragu spomenute odredbe Gospićko-senjske biskupije trebalo, ako se za tim ukaže opravdana potreba, tražiti usklađeno postupanje u cijeloj Riječkoj metropoliji. Predlažem da u tom slučaju svaka biskupija donese dijecezansku odredbu prema kojoj bi župe, koje imaju *opravdan i razuman razlog*, molbu za uvođenjem misa po „kolektivnoj nakani“ upućivale svojem Biskupskom ordinarijatu koji će o tome, pošto razmotri opravdanost razloga, *odlučiti posebno i pojedinačno za svaku župu* (koja uputi takvu molbu);²⁵ slično dosadašnjoj praksi binacija i trinacija u župama, koje se mogu imati samo s dopuštenjem mjesnog ordinarija. Osim donošenja partikularnih dijecezanskih odredbi o „kolektivnim misama“, bilo bi korisno – dakako, ako za to postoje uvjeti i tako prosude nadležne crkvene vlasti – i neke zajedničke odredbe za cijelu riječku crkvenu pokrajinu (npr. poput onih već postojećih o zajedničkoj visini misnoga priloga i o taksovniku). U svakom slučaju, bilo da se radi o dijecezanskim ili o metropolijskim partikularnim odredbama, one bi bile korisne i od pomoći jer bi unijele *ododatnu pravnu sigurnost u ovu osjetljivu i delikatnu materiju* te dodatno jamčile jasnoću u ispravnom pastoralnom postupanju župnika i ostalih svećenika uključenih u pastoralno djelovanje.

vine mise“ treba prepustiti procjeni pastoralnih djelatnika na terenu („Prilog za misno slavlje“, n. dj., bilješka br. 47, str. 33). Za razliku od toga mišljenja, smatram da se ne radi o materiji gdje se mogu postavljati opća pravila jednaka za sve (jer ni okolnosti nisu jednake) nego samom dijecezanskom biskupu treba prepustiti prosudbu hoće li sâm odrediti te dane ili tu odluku prepustiti pastoralnim djelatnicima na terenu. Isti kriterij treba primijeniti i na ostale moguće pojedinosti koje dijecezanski biskup može definirati i odrediti u pitanju misa na „kolektivnu nakanu“, štoviše, njegovo je pravo, ako prosudi da je to potrebno, čak i za pojedinu župnu ili drugu kršćansku zajednicu koja je u njegovoj nadležnosti odrediti prikladnost i stvarnu pastoralnu potrebu, odnosno učestalost takvih misa. Vidjeli smo da je i sama Hrvatska biskupska konferencija smatrala potrebnim odrediti da se takve mise ne slave nedjeljom.

- 25 Kao primjer takve molbe navodimo župu sv. Križa u Ogulinu, koja je dopisom br. 214/2004. od 12. listopada 2004. zatražila dopuštenje slavljenja kumulativnih misa dva puta tjedno, a kao razlog u molbi se navodi: „zbog velikog broja misa i običaja da se za svakog pokojnika služe svete mise 8. i 30. dana. Kumulativne mise bile bi srijedom navečer (svake srijede nakon mise i klanjanje pred Presvetim Sakramentom) i nedjeljom ujutro (prva misa u 8 sati). Napominjemo da je ova župa već otprije imala dozvolu kumulativnih misa dva puta tjedno.“ Biskupski je ordinarijat u Gospiću na tu molbu odgovorio svojim dopisom br. 397/2004. dana 21. listopada 2004. pozitivno, ocijenivši navedene razloge opravdanima pa je izdao dozvolu za „kumulativne mise“, kako je zatraženo u molbi. Citirani dopisi čuvaju se u župnom uredu u Ogulinu. Treba zapaziti da je to bilo 2004. godine, dakle četiri godine prije *Direktorija za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* (2008.), koji određuje da se „kumulativne mise“ ne služe nedjeljom.

4. Prilog za misno slavlje (*stips*)

Po samoj naravi stvari, pitanje binacija i trinacija, kao i pitanje kumuliranih misnih nakana, u uskoj su svezi s prilogom za misno slavlje o kojemu također postoje jasne kanonske odrednice. Cilj je također jasan i izražen je na zapovjedni i odlučni način u kan. 947: „Neka se od misnog priloga posve ukloni čak i privid poslovanja ili trgovine.“²⁶ Temeljno je načelo i zakonitost priloga, kao jedan od načina uzdržavanja klera, potvrđeno ne samo pradavnim običajem, ali i učiteljstvom Crkve,²⁷ nego je sadržano i u sada važećem kanonskom zakonodavstvu, konkretno u kan. 945, § 1, koji glasi: „Prema potvrđenom običaju Crkve, dopušteno je da svećenik koji slavi ili koncelebrira misu primi prilog da bi misu namijenio na određenu nakanu.“ No odmah se, u § 2, dodaje „usrdna preporuka“ (*enixe commendatur*) svećenicima „da i bez primanja ikakva priloga slave misu na nakanu vjernika, osobito onih siromašnih“.

Slijede zatim tri jasna i načelna kanona o misnim prilozima, čije odredbe svaki svećenik treba ne samo poznavati nego i savjesno primjenjivati u praksi:

1. Treba da se namijeni toliko misa koliko ima pojedinačnih nakana za koje je dan i primljen, pa makar neznatan, prilog (kan. 948). Izuzetak su od ove odredbe tzv. „kolektivne“ ili „skupne“ misne nakane, o kojima je opširno bilo riječi u prethodnom naslovu. Za misni se prilog kaže da je „dan i primljen“, iz čega

26 U ovoj kanonskoj odredbi vrijedi uočiti da je ne samo bilo kakvo poslovanje ili trgovanje misnim prilozima apsolutno isključeno nego „čak i privid (*species*) poslovanja ili trgovine“. To znači da se misnim prilozima ne može poslovati ni trgovati u bilo kakvom smislu, dakle ne smije se služenjem mise nadoknađivati bilo kakva usluga ili materijalna dobra. Zabrana je vrlo stroga i izričito zaštićena kanonskom sankcijom: „Tko nezakonito zarađuje iz priloga za misu, neka se kazni cenzurom ili nekom drugom pravednom kaznom“ (kan. 1385). U kan. 1312 navedene su kanonske mjere (*sanctiones penales*) u Crkvi, podijeljene u tri skupine: cenzure ili popravne kazne su: izopćenje (*excommunicatio*), zabrana bogoslužja (*interdictus*) i obustava (*suspensio*). Druge pravedne kazne, o kojima govori kan. 1385, mogu biti okajničke kazne (*poenae expiatoriae* – kan. 1336) te kazneni lijekovi i pokore (*remedia poenalia et paenitentiae* – kann 1339-1340).“

27 Usp. Papa PAVAO VI., motuproprio *Firma in traditione*, Quaedam capita de facultatibus ad Missarum stipendia pertinentibus statuuntur, 13. 6. 1974., u: AAS, 66 (1974.) 6, str. 308-311. Papa Pavao VI., pored eklezijalnih, iznosi i teološke razloge priloga za misno slavlje: vjernici koji prinosu za misnu nakanu na taj se način tješnje sjedinjuju s Kristom koji se u euharistiji prinosi kao žrtva i primaju iz te žrtve obilne plodove. To pretpostavlja, tvrdi Pavao VI., zdrav eklezijalni osjećaj vjernika koji tako aktivnije sudjeluju u sv. misi, doprinose za potrebe Crkve i za uzdržavanje njezinih službenika.

nema dvojbe da obveza služenja mise po pojedinačnoj nakani nastupa u času kada je prilog „dan i primljen“, a ne kada je misa naručena, odnosno misna nakana upisana.

2. Onaj koji je obvezan slaviti i namijeniti misu na nakanu onih koji su dali prilog vezan je tom obvezom i onda kad su primljeni prilozima propali bez njegove krivnje (kan. 949). Isti je propis već bio i u prethodnom crkvenom zakonodavstvu te se ovdje primjenjuje starorimsko načelo: „Res perit domino“, to jest „stvar propada vlasniku“.²⁸
3. Ako se dade svota novca da se namijene mise bez naznake broja misa koje treba slaviti, taj će se broj izračunati prema prilogu koji je propisan u mjestu u kojemu boravi darovatelj, osim ako se zakonito mora pretpostaviti da mu je nakana bila drukčija (kan. 950). Pod uvjetom da darovatelj nije naznačio koliki se broj misa za danu svotu novca ima namijeniti, to znači da će se broj misa u tom slučaju izračunati prema misnom prilogu koji je propisan u biskupiji kojoj pripada mjesto boravka darovatelja, a ne u biskupiji gdje je ta svota novca stvarno dana za služenje misa.²⁹ Zakonito se mora pretpostaviti da je nakana darovatelja, koja se uvijek mora poštivati, bila drukčija kad je npr. darovatelj izričito naznačio da je za danu svotu novca svećeniku, koji prima taj prilog, slobodno odlučiti kolike će mise odslužiti, a koliko će možda zadržati za sebe kao dar dotičnoga darovatelja *intuitu personae*, dakle bez obveze služenja sv. misa za cjelokupni iznos novca već je ta obveza samo djelomična. Kanonska odredba daje, dakle, kriterije kako postupiti u slučaju kada se ne može utvrditi točna nakana prinositelja misnog priloga s obzirom na broj misa koje treba odslužiti, a obveza je namijene misa nastupila jer je prilog „dan i primljen“. Iz toga je razvidno da se ovdje radi o vrlo

28 Usp. kan. 829 Zakonika kanonskog prava iz 1917. godine; Nikola ŠKALABRIN, „Prilog za misno slavlje“, n. dj., str. 28.

29 Ako bi bio slučaj da je svećeniku vrlo teško ili čak nemoguće utvrditi koliki je misni prilog propisan u mjestu boravka darovatelja, smatram da se primatelj priloga uvijek može obratiti za pomoć svojem ordinariju, koji može odrediti da se broj misnih nakana izračuna prema propisanom prilogu u toj biskupiji gdje je prilog primljen i gdje je nastupila obveza služenja misa.

delikatnoj materiji u kojoj zato treba rigorozno, odgovorno i savjesno obdržavati odredbe crkvenoga zakonodavca.

Kanonske odredbe koje slijede odnose se na praktičnu i konkretnu primjenu navedenih općih načela i govore o tome kada i koliki prilog svećenik smije uzeti od služenja sv. mise, tko je ovlašten odrediti visinu toga priloga te o brižljivu vođenju evidencije primljenih i odsluženih misa.

Osnovno je pravilo da svećenik može na dan uzeti za sebe *samo jedan misni prilog*, osim na Božić, kada mu je dopušteno slaviti tri svete mise (trinirati) i za svaku uzeti misni prilog i zadržati ga za sebe, osim ako po svojoj službi jednu svetu misu mora namijeniti „za narod“ (*missa pro populo*). Ako svećenik, izričitim dopuštenjem *mjesnog ordinarija*, u dane tijekom tjedna binira, a u nedjelje i zapovijedane blagdane trinira, ostale misne priloge obvezan je predati u svrhe koje je propisao ordinarij, dok se dopušta neka naknada s izvanjskoga naslova (kan. 951, § 1). Za razliku od dopuštenja za binaciju i trinaciju, kada je to dopuštenje ovlašten dati *mjesni* ordinarij (kan. 905, § 2), u slučaju predavanja misnih priloga od binacija i trinacija i određivanja svrhe takvih priloga spominje se *samo* ordinarij (kan. 951, § 1). Jasnoći u svezi s upitima tko, kada i kome treba predavati takve priloge zasigurno je pridonio vjerodostojan odgovor Papinskoga vijeća za tumačenje zakonskih tekstova na pitanje: tko se ima smatrati „ordinarijem“ u kan. 951, § 1,³⁰ a taj odgovor u *Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* prenosi i Hrvatska biskupska konferencija: „Ovdje (u kan. 951, § 1 *op. m.*) je riječ o *vlastitom ordinariju*, tj. višem redovničkom poglavaru, a ne o ordinariju mjesta (biskupu), osim ako se radi o župnicima i župnim vikarima čijim se ordinarijem podrazumijeva ordinarij mjesta.“³¹

30 Dvojba je Papinskome vijeću bila postavljena 20. veljače 1987. u sljedećem obliku: „D. Utrum Ordinarius de quo in can. 951 § 1 intelligendus sit Ordinarius loci in quo Missa celebratur; an Ordinarius proprius celebrantis. – R. Negative ad primam partem; affirmative ad secundam, nisi de parochis et vicariis paroecialibus, pro quibus ordinarius intelligitur Ordinarius loci, agatur“: AAS, 79 (1987), str. 1132.

31 HBK, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 110. U tekstu se ne navodi izvor, to jest vjerodostojan odgovor Papinskoga vijeća od 20. veljače 1987. U istom pak broju, u bilješci br. 37, stoji da „izvanjski naslov“, s kojega pripada neka naknada onome tko binira ili trinira, „može biti npr. udaljenost mjesta slavlja, kasni ili rani sati, pjevana misa“. Prema načinu

Dakle, redovnički svećenici koji nisu župnici ni župni vikari priloge od binacija i trinacija predaju svojem višem redovničkom poglavaru, a redovnički svećenici koji su župnici ili župni vikari te priloge predaju ordinariju mjesta, to jest biskupu koji ih je imenovao na službu župnika ili župnog vikara. Naravno da su i dijecezanski svećenici dužni predavati priloge od binacija i trinacija ordinariju mjesta, to jest biskupu koji ih je imenovao na službu župnika ili župnog vikara.

Smatram da se po analogiji s redovničkim svećenicima treba ju ravnati i dijecezanski svećenici koji svoju službu obavljaju izvan vlastite biskupije, to jest one u kojoj imaju prebivalište i u koju su po ređenju inkardinirani. Ukoliko naime u drugoj biskupiji obavljaju službu župnika ili župnog vikara, priloge od binacija i trinacija dužni su dostavljati ordinariju mjesta, odnosno biskupu od kojega su primili dekret imenovanja za župnika ili župnog vikara, u smislu navedenoga tumačenja *Direktorija za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*.

Redovnički svećenici i dijecezanski svećenici u drugoj biskupiji, koji nisu u službi župnika ili župnog vikara. – Ostaje međutim otvoreno pitanje onih svećenika koji odlaze u drugu biskupiju na druge službe, a ne na službu župnika ili župnog vikara, kao što su npr. odgojitelji i profesori u sjemeništima te crkvenim i katoličkim školama, ili na službu u druge crkvene ustanove. Pitanje naime glasi: kojem ordinariju oni trebaju dostavljati misne priloge od eventualnih binacija i trinacija?

Vidjeli smo da se u kan. 951, § 1, kako ističe i Hrvatska biskupska konferencija, radi o vlastitom ordinariju. Logika nalaže da se upitamo: tko je to *vlastiti* ordinarij? Odgovor nalazimo u kan. 107, § 1 koji propisuje: „Svatko stječe svojeg župnika i ordinarija i prebivalištem i boravištem.“ Prebivalište se, prema kan. 102, § 1, stječe takvim boravljenjem na području neke župe ili barem biskupije koje je ili spojeno s nakanom da se ondje trajno ostane ako to ništa ne spriječi ili je boravljenje potrajalo potpunih pet godina. Boravište se pak, prema kan. 102, § 2, stječe takvim boravljenjem na području neke župe ili barem biskupije koje je ili spojeno s nakanom da se on-

izražavanja, navedeni su samo primjeri „izvanjskoga naslova“, a nisu taksativno nabrojani, što znači da to mogu biti i drugi slučajevi, osim navedenih.

dje ostane tri mjeseca, ako ništa to ne spriječi, ili je boravljenje stvarno potrajalo tri mjeseca. Prebivalište ili boravište dakle može se steći na dva načina: nakanom ili stvarnim boravljenjem na području neke župe ili biskupije. Kad su u pitanju svećenici, prvi način nije aktualan jer nakana ne postoji u onome smislu kao kod vjernika laika, budući da boravljenje na području župe ili biskupije ne ovisi o nakanu svećenika nego o odluci mjerodavnog poglavara koji svećenika šalje, odnosno daje na raspolaganje drugom ordinariju za određenu službu u drugoj biskupiji. Ostaje dakle samo drugi način, to jest *stvarno boravljenje* na području neke župe ili dotične biskupije: ako je stvarno potrajalo pet godina, svećenik je u toj biskupiji stekao prebivalište, a ako je potrajalo tri mjeseca, stekao je boravište. I na jedan i na drugi način, prema navedenom kan. 107, § 1, svećenik u toj biskupiji stječe vlastitog ordinarija. Kanon, naime, veli „svatko stječe“ (*quisque sortitur*), dakle nitko nije isključen od toga zakona stjecanja vlastita župnika i ordinarija, pa tako ni svećenici, bilo dijecezanski bilo redovnički. To, međutim, ne znači da je izgubio prijašnje prebivalište ili boravište, koje je imao u biskupiji u kojoj je inkardiniran i gdje već ima vlastitog ordinarija jer se prebivalište i boravište gube samo odlaskom iz mjesta s nakanom da ne bude povratka, što redovito sa svećenicima koji zbog službe odlaze iz svoje biskupije u drugu nije slučaj (ostaje, dakako, mogućnost da svećenik nema nakanu vraćati se u svoju biskupiju, ali tada nastupa postupak ekskardiacije i inkardiacije, čime se ujedno i rješava pitanje ne samo vlastitog ordinarija nego i vlastitog biskupa – usp. kann. 265-272).

K tome, u Zakoniku kanonskog prava iz 1983., osim općeg pravila o stjecanju vlastitog župnika i vlastitog ordinarija, za svećenike postoji i posebna odredba o tome tko se ima smatrati njihovim vlastitim biskupom. Naime, „što se tiče prezbiterskog ređenja svjetovnih klerika, to je biskup biskupije u koju se ređenik po đakonatu inkardinirao“ (kan. 1016). Dakle, đakonskim i prezbiterskim ređenjem i inkardiacijom đakoni i prezbiteri svjetovnoga klera zadobivaju *vlastitoga biskupa*, dok prema općem zakonu stvarnoga boravljenja mogu steći i imati ne samo vlastitog župnika nego i *vlastitog ordina-*

rija. Redovnički pak svećenici imaju ordinarija u višem redovničkom poglavaru.

Drugim riječima, prema kriteriju stvarnog boravljenja na području neke župe ili biskupije, može se dogoditi slučaj da svećenik u isto vrijeme ima dvojicu vlastitih ordinarija, jer jednoga je stekao stvarnim boravljenjem, a drugoga, koji mu je po ređenju i inkardinaciji *vlastiti biskup*, nije kanonski izgubio. Pitanje tada nije nimalo jednostavno: kojemu od te dvojice *vlastitih* ordinarija treba predavati misne priloge od binacija i trinacija? Budući da o tom specifičnom slučaju, koliko mi je poznato, ne postoji autentično tumačenje nadležne crkvene vlasti, čini se da bi se moglo zaključiti kako je takvom svećeniku slobodno donijeti odluku, to jest *izabrati* kojemu će od dvojice vlastitih ordinarija predati prilog od binacije ili trinacije: hoće li taj prilog predati vlastitom biskupu koji mu je ujedno i vlastiti ordinarij ili pak onom vlastitom ordinariju kojega je stekao stvarnim boravljenjem na području dotične biskupije. U kan. 951, § 1 govori se naime o vlastitom *ordinariju*, a ne o vlastitom *biskupu*.

S druge strane, istina je da je za *redovničke svećenike* odgovor na postavljeno pitanje jasnije riješeno. Naime, za njih je vlastiti ordinarij viši redovnički poglavar, osim ako su u službi župnika ili župnog vikara „čijim se ordinarijem podrazumijeva ordinarij mjesta“, prema *Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* (br. 110). To onda znači, prema odredbi Hrvatske biskupske konferencije, ako je redovnički svećenik od biskupa imenovan župnikom ili župnim vikarom, i zbog te službe ima binaciju ili trinaciju, dužan je priloge od tih biniranih i triniranih misa predati ordinariju mjesta, to jest biskupu od kojega je primio dekret imenovanja na službu župnika ili vikara. Ako ima binaciju ili trinaciju, a nije u službi župnika ni župnog vikara nego je konventualni član neke samostanske zajednice, tada priloge od biniranih i, eventualno, triniranih misa predaje svojem ordinariju, koji je viši redovnički poglavar. Postavlja se, međutim, pitanje zbog kojega razloga, ako nije pastoralni, redovnički svećenik treba binirati ili trinirati, odnosno zbog kojega je opravdanog razloga dobio dopuštenje za drugu ili treću misu, koje dopuštenje mu ne može dati njegov ordinarij, tj. viši redovnički

poglavar, nego samo mjesni ordinarij. Naime, to je izričito navedeno u kan. 905, § 2, gdje stoji kako „*mjesni ordinarij može dopustiti da svećenici zbog opravdanog razloga slave misu dvaput dnevno; dapače, kad to zahtijeva pastoralna potreba, i triput nedjeljama i zapovijedanim blagdanima*“. Kako bi mjesni ordinarij uopće davao dopuštenje za binacije i trinacije, mora se ispuniti prethodni uvjet, naveden na samom početku te kanonske odredbe, a glasi: „*ako nema dovoljno svećenika*“. Očito je, dakle, da crkveni zakonodavac pod „*opravdanim razlogom*“ za binacije ili trinacije promatra prvenstveno razloge *pastoralne* naravi.

Ako dakle redovnički svećenici, koji nisu župnici ni župni vikari, priloge od eventualnih binacija i trinacija predaju svojem višem redovničkom poglavaru kao ordinariju, mogu li ipak i oni imati *izbor* ukoliko, naime, prema kriteriju stvarnoga boravljenja stječu i vlastitog ordinarija u osobi dijecezanskog biskupa na čijem području borave kao članovi neke ustanove ili kuće (prema kan. 107, § 1)? Štoviše, s obzirom na stjecanje prebivališta i boravišta, za njih postoji posebna kanonska odredba koja glasi: „*Članovi redovničkih ustanova i družbâ apostolskog života stječu prebivalište u mjestu gdje se nalazi kuća kojoj su pripisani; boravište stječu u kući u kojoj borave, prema odredbi kan. 102, § 2 (kan. 103)*.“

Ukoliko redovnički svećenici, koji nisu župnici ni župni vikari, ne mogu imati izbor kojemu od ordinarija predavati priloge od binacija i trinacija nego ga trebaju predati svojem redovničkom poglavaru kao ordinariju, po analogiji se onda postavlja pitanje: zašto bi dijecezanski svećenici, stavljeni na raspolaganje za službu u nekoj drugoj biskupiji izvan vlastite biskupije, to jest biskupije inkardina-cije, a koja nije služba župnika ni župnog vikara, trebali imati izbor? Ne bi li, po analogiji s normativom koja koji vrijedi za redovničke svećenike, takvi svećenici – ukoliko od mjesnog ordinarija zbog opravdanih razloga dobiju dopuštenje za binaciju ili trinaciju – priloge od tih misnih nakana trebali predati svojem *vlastitom biskupu*, koji je i njihov vlastiti ordinarij? Pitanje ostaje otvoreno, koje – čini se – traži vjerodostojan odgovor. Zbog toga, međutim, ništa ne gubi na snazi ona temeljna norma koja zahtijeva poštivanje načela prema

kojemu, osim na Božić, svećenik, bio dijecezanski ili redovnički, ne može za sebe zadržati više od jednoga priloga za misno slavlje već priloge od ostalih misa istog dana treba predati *vlastitom* ordinariju.

Obveza mise pro populo i prilozi od binacija i trinacija. –

Postoji, međutim, vjerodostojno tumačenje *Papinskoga vijeća za autentično tumačenje zakonskih tekstova* u jednom drugom, do tada dvojbena i različito tumačenom pitanju,³² koje je glasilo: može li svećenik, kad je po službi dužan jednu misu namijeniti za narod (*pro populo*), misni prilog druge mise istoga dana zadržati za sebe ili ga mora predati *vlastitom* ordinariju? Pitanje možemo još jasnije ovako postaviti: kada se radi o svećeniku (redovito je to župnik) koji je obvezan slaviti misu *pro populo*, kako treba postupiti s obzirom na prilog za drugu misu i, eventualno, sljedeće misne nakane istoga dana? Pitanje je bilo postavljeno Papinskom vijeću za zakonske tekstove, koje je svojim dopisom N. 7527/2000 od 27. studenoga 2000. odgovorilo kako slijedi:³³ Papinsko je vijeće, zajedno s Kongregacijom za kler, temeljito razmotrilo to pitanje i došlo do sljedećeg zaključka: na postavljeno se pitanje odgovara pozitivno, u smislu da je svećeniku, koji osim sv. mise *pro populo*, slavi istoga dana drugu misu, dopušteno zadržati za sebe prilog za tu drugu misu. U svim ostalim slučajevima treba i dalje obdržavati odredbu kan. 951, § 1.

32 Usp. Urbano NAVARRETE, „Nota: Missa pro populo et stips alterius missae eadem die celebratae“, u: *Periodica de re morali canonica liturgica*, 77 (1988) 1, str. 175-178. Autor je istaknuti kanonist koji je već dvanaest godina prije vjerodostojnog odgovora Papinskoga vijeća za zakonske tekstove zapravo dao takav identičan odgovor: u članku zastupa mišljenje da je svećeniku, koji ima misu *pro populo*, dopušteno zadržati za sebe toga istoga dana prilog druge mise. To je utemeljeno obrazložio činjenicom da je Drugi vatikanski koncil ukinuo nadarbinski sustav (PO, br. 20) prema kojemu je misa *pro populo* bila župnikova dužnost *ex titulo iustitiae*, dok u novom Zakoniku kanonskog prava više nema tragova toga nadarbinskog sustava. Dosljedno tome, uzdržavanje svećenika temelji se na dobrovoljnim darovima vjernika, u što ulazi i prilog za misno slavlje budući da je sada misa *pro populo* dužnost vezana *uz službu*, a ne više uz nadarbinski sustav.

33 Pitanje je Papinskome vijeću uputio Đuro GAŠPAROVIĆ, tadašnji pomoćni biskup đakovački i srijemski, prigodom pripreme projekta financiranja Katoličke crkve u Hrvatskoj 21. 1. 1999. i zatim poslao ponovljeni dopis 8. 11. 2000., na koji je Papinsko vijeće 27. 11. 2000. pozitivno odgovorilo. Više o tome vidi u: Nikola ŠKALABRIN, „Prilog za misno slavlje“, n. dj., str. 31, bilješka br. 31; usp. također o tome dopis Biskupskog ordinarijata Krk „Misa 'pro populo' i binacija“, br. 742/2007., 25. listopada 2007., u: *Službeni vjesnik Biskupije Krk*, br. 6/2007., str. 143-144. Hrvatska biskupska konferencija, bez navođenja toga vjerodostojnog odgovora Papinskoga vijeća za zakonske tekstove, u odnosu na župnika koji je po službi dužan slaviti misu *pro populo*, jednostavno kaže: „Ako istoga dana služi drugu misu i namijeni je na nakanu nekog vjernika, prilog može za sebe zadržati. Ukoliko slavi treću misu, prilog za nju ima predati u svrhe koje je propisao ordinarij.“ *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 110, str. 71-72.

To znači da, kad svećenik istoga dana slavi sv. misu *pro populo* i još jednu sv. misu, prilog za tu drugu misu može zadržati za sebe, dok je u slučaju eventualno daljnjih misa (trinacija ili čak, u izuzetnim slučajevima i pod strogo određenim uvjetima, kvadrinacija), prilog za te daljnje mise, što nije binacija, dužan predati u svrhe koje je propisao ordinarij.

Tko je ovlašten odrediti visinu priloga za misno slavlje? Na to pitanje odgovara odredba kan. 952, § 1: „Dužnost je pokrajinskog sabora ili pokrajinske biskupske skupštine da odlukom (*per decretum*) utvrdi za svu pokrajinu koliki prilog treba da se daje za slavljenje i namjenu mise, te svećeniku nije dopušteno tražiti veći iznos; dopušteno mu je ipak primiti dobrovoljno ponuđeni veći, dapače i manji prilog od onog određenog za namjenu mise.“ U skladu s ovom kanonskom odredbom biskupi riječke crkvene pokrajine odredili su jedinstveni prilog za misnu nakanu u iznosu od 50 kuna i prilog u iznosu od 2.100 kn za tzv. „gregorijanske mise“.³⁴ Toga se iznosa dakle trebaju držati svi svećenici, dijecezanski i redovnički (usp. kan. 952, § 3), u Riječkoj metropoliji. Svećeniku je dopušteno primiti dobrovoljno ponuđeni veći iznos od toga, ali mu nije dopušteno zahtijevati veći iznos od određenoga. Može, dakako, primiti manji iznos od određenoga. Štoviše, crkveni zakonodavac hoće da se ukloni čak i privid bilo kakva poslovanja ili trgovanja, odnosno zarade, od misnih priloga, i zato je smatrao potrebnim posebnom kanonskom odredbom naglasiti i osobito preporučiti: „Usrdno se preporučuje svećenicima da i bez primanja ikakva priloga slave misu na nakanu vjernika, osobito onih siromašnih“ (kan. 945, § 2). Ne znajući još sve dosege globalne ekonomske i financijske krize, koja pogađa i

34 Ti su iznosi određeni u *Taksovníku* koji je na snazi u cijeloj Riječkoj metropoliji od 1. siječnja 2001., a objavljen je u *Službenim vjesnicima* pojedinih biskupija; za Krčku biskupiju u: *Službeni vjesnik Krčke biskupije*, br. 6/2000., str. 153.– „Gregorijanske mise“ su takve mise koje se slave 30 dana neprekidno za pokoj duše nekog pokojnika, a ta se praksa pripisuje papi Grguru Velikom (590.-604.): P. L. 77, 420-421. Neprekidnost se u starini strogo shvaćala, a u novije je vrijeme ublažena Deklaracijom Kongregacije Koncila od 24. veljače 1967., koja navodi: „Ako se niz od 30 gregorijanskih dana prekine zbog neke iznenadne zapreke (npr. bolesti) ili zbog nekog drugog razboritog razloga (npr. slavljenje sprovedne mise ili mise vjenčanja), on po odredbi Crkve zadržava cjelovite svoje plodove utjehe koju su praksa Crkve i pobožnost vjernika sve do sada priznavali. Za svećenika slavitelja ipak ostaje obveza da što prije upotpuni slavljenje 30 misa.“ SACRA CONGREGATIO CONCILII, *Declaratio de continuitate celebrationis Missarum Tricenarii Gregoriani*, 24. 2. 1967., u: AAS, 59 (1967.) 3, str. 229-230.

našu domovinu, nije isključeno da će i ova *usrdna preporuka* crkvenog zakonodavca možda postati urgentnom i od svećenika tražiti posebnu osjetljivost za materijalno stanje vjernika; to onda uključuje i eventualnu potrebu promišljanja sadašnje određene visine misnoga priloga u riječkoj crkvenoj pokrajini. Katolička crkva u Hrvatskoj uvijek je u povijesti znala dijeliti sudbinu svojega naroda, u dobru i u zlu, pa će to znati i u sadašnjim okolnostima krize, što je već konkretno pokazala i ovoga ljeta odričući se dijela svojih prihoda iz državnoga proračuna da tako doprinese lakšem prevladavanju aktualne krize.

Potrebno je također imati na pameti kako bilo koji svećenik „ne smije primiti toliko priloga za mise koje treba da osobno namijeni da ih ne bi mogao namijeniti u godinu dana“ (kan. 953). Godina dana računa se počevši od dana stupanja na snagu obveze služenja mise, to jest kad je prilog dan i primljen, a računa se prema općim normama računanja vremena (usp. kann. 200-203). Ukoliko svećenik prima mise koje ne može namijeniti u godinu dana, treba ih povjeriti na slavljenje drugom svećeniku ili predati svom Biskupskom ordinarijatu.³⁵ Prema odredbama kan. 955, §§ 1-4, u povjerenju misnih nakana drugima treba postupiti na sljedeći način: a) tko namjerava drugima povjeriti slavljenje misa koje treba da se namijene, neka slavljenje tih misa što prije povjeri svećenicima po svom izboru, samo ako je siguran da su besprijekorni; b) onaj tko povjerava drugima misne nakane, na odsluženje mora predati i sav primljeni prilog, osim ako je sigurno utvrđeno da je višak koji prelazi u biskupiji dužni iznos dan s obzirom na osobu (*intuitu personae*),³⁶ pa ne ulazi u misni prilog; c) onaj tko povjerava misne priloge, obvezan je voditi brigu za slavljenje misa sve dok ne dobije potvrdu i o preuzetoj obvezi i o primljenom prilogu; d) onaj tko povjerava mise, treba bez odgađanja upisati u knjigu intencija kako primljene mise tako i

35 U Krčkoj biskupiji na snazi je dijecezanska odredba prema kojoj su dijecezanski svećenici dužni višak misa predati „samo i isključivo“ Biskupskom ordinarijatu: „Misne nakane i prilozima“, dopis br. 768/1998., 1. prosinca 1998., u: *Okružnice Biskupskog ordinarijata Krk*, br. 6/1998., str. 135.

36 Ostaje jasno načelo prema kojemu je darovatelju uvijek slobodno odrediti nakanu svoga dara, tako da naručitelj mise može, uz prilog za misu, dati i dar za Crkvu (*intuitu ecclesiae*) koji u kan. 955, § 1 nije izričito spomenut nego je samo navedena mogućnost osobnog dara svećeniku (*intuitu personae*): usp. Nikola ŠKALABRIN, „Prilog za misno slavlje“, n. dj., str. 31, s pripadajućom bilješkom br. 39.

one koje su predane drugima, te ubilježiti i priloge za njih; e) onaj tko prima mise na odsluženje, tu obvezu ima od dana kada je primio nakane i pripadajuće priloge.

Ostaje konačno odredba o točnoj *evidenciji primljenih i namijenjenih misnih nakana*. Postoji osobna evidencija svakog svećenika i ona službena evidencija, ako je riječ o ustanovi, kao što je župa, rektorat, svetište i druga hodočasnička mjesta. Što se tiče osobne evidencije, kan. 955, § 4 propisuje: „Svaki svećenik mora točno upisivati mise primljene za slavljenje i one namijenjene“. Knjiga u kojoj se vode primljene i namijenjene misne nakane zove se obično Knjiga intencija (*Liber intentionum*). Ona je prema općem zakonu obvezatna za župe, rektorate, svetišta i druga mjesta pobožnosti, prema kan. 958, § 1: „Župnik i rektor crkve ili drugog mjesta pobožnosti u kojima se običavaju primati misni prilozima neka imaju posebnu knjigu u koju neka točno upisuju broj misa koje treba da se slave, nakanu, dani prilog kao i namijenjene mise.“ Na tu opću odredbu Hrvatska biskupska konferencija dodaje i partikularnu odredbu: „Takvu posebnu knjigu (*Liber intentionum*) neka vode i ostali svećenici, a 'ordinarij je obavezan svake godine pregledati te knjige osobno ili preko drugoga' (kan. 958, § 2).“³⁷ Nad ispunjavanjem obveza koje proizlaze iz danog i primljenog misnoga priloga postoji i kanonsko pravo nadzora mjerodavnog autoriteta, određeno u kan. 957: „Dužnost i pravo nadzora nad ispunjavanjem misnih obveza pripada u crkva-

37 HBK, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 110, str. 72. Promatrajući tekst, odnosno ovu rečenicu u cjelini, čini se da ova odredba u kojoj se govori „i o svim ostalim svećenicima“ ide u suprotnom smjeru od mišljenja Nikole ŠKALABRINA, koji o osobnoj knjizi misnih intencija, koju je dužan voditi svaki svećenik, kaže: „Budući da se radi o privatnoj knjizi, ona nije podložna ordinarijevoj kontroli, osim ako tako, s obzirom na redovničkog svećenika, određuju pravila ustanove.“ „Prilog za misno slavlje“, n. dj., str. 32. Naime, smatram da je bolje govoriti o *osobnoj*, a ne o *privatnoj* knjizi misnih intencija. Svećenikova obveza služenja misa po naručenoj nakani, za koju je dan i primljen prilog, njegova je *osobna* obveza, ali u isto vrijeme i obveza koja ga veže zato što je svećenik koji je po sv. redu prezbiterata osposobljen slaviti sv. misu. Kao što sv. misa nije nikada privatna stvar svećenika nego javni liturgijski čin Crkve, tako ni njegova obveza ne može imati isključivo privatni karakter jer svećenik je uvijek u javnoj crkvenoj službi, pa i onda kada, zbog opravdanog i razumnog razloga, slavi misu u privatnom obliku (usp. kan. 906). Uostalom, ako pravila redovničke ustanove mogu odrediti da mjerodavni poglavari imaju nadzor i kontrolu nad osobnim knjigama misnih intencija redovničkih svećenika, ništa ne priječiti da isto tako odredi i dijecezanski biskup za dijecezanske svećenike podložne njegovoj vlasti.

ma svjetovnoga klera mjesnom ordinariju, a u crkvama redovničkih ustanova ili družba apostolskog života njihovim poglavarima.“

Treba još spomenuti i dvije smjernice Hrvatske biskupske konferencije od 2008. godine u vezi s misnim priložima:³⁸ jedna se odnosi na rektore svetišta i drugih hodočasničkih mjesta, a druga na tzv. „vezane mise“ i „nevezane mise“. Prva smjernica glasi: „Rektori svetišta i drugih hodočasničkih mjesta, gdje obično pritječu mnogobrojni prilozi za slavljenje misa, trebaju onerata conscientia (u savjesti) brižljivo bdjeti da se točno primijene odredbe općeg zakona o tom predmetu. Ukoliko neke priloge predaju neposredno svećenicima, neka o tome obavijeste svoga ordinarija.“ Druga je smjernica ovako formulirana: „Bilo bi dobro da svećenici odgajaju vjernike da ne naručuju samo tzv. „vezane mise“ na kojima će oni biti prisutni i na kojima će se javno obznaniti njihova nakana, nego da daju priloge i za „nevezane mise“, koje će ordinarij predati siromašnim svećenicima i poslati u misije.“

Zaključak

Slaviti euharistiju bitno je poslanje svećenika. On je u isto vrijeme i služitelj (*minister*) euharistije. Kao takav obavlja svoju svećeničku službu u ime Crkve koja svojim odredbama želi usmjeriti svećenikovo služenje. Crkva to već stoljećima čini kako bi tom najuzvišenijem otajstvu očuvala dostojanstvo, svetost, red i istodobno poticala aktivno i djelotvorno sudjelovanje svih vjernika u euharistijskom otajstvu. Svećenikova je uloga u tome prevažna da bi bila prepuštena bilo kakvoj samoinicijativi, a još manje voluntarizmu. Ipak ostavlja dovoljno prostora svećeniku za njegovu osobnu kreativnost, a nadasve svetost kojom svoju subraću u vjeri privlači euharistijskom otajstvu. Zato se ne može reći da je bilo koja odredba koja dotiče odnos svećenika i euharistije sporedna ili suvišna jer svaka doprinosi temeljnoj nakani Crkve, ali još prije temeljnoj volji ustanovitelja euharistije, Krista Gospodina: proslava Boga i posvećenje ljudi.

38 HBK, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, br. 110, str. 72-73.

Stoga smo u ovom radu nastojali izdvojiti one kanonsko-pravne odrednice koje usmjeruju svećenika ukoliko je služitelj euharistije, a o kojima se možda ne govori tako često. Ipak njihovo brižljivo i savjesno obdržavanje od strane svećenika doprinosi ne samo crkvenoj disciplini nego nadasve onoj temeljnoj svrsi euharistije, koja ljude vodi k spasenju. Izdvojili smo odredbe univerzalnog kanonskog prava i partikularnog prava, prije svega naše Hrvatske biskupske konferencije, ali i nekih biskupija koje su u sastavu riječke crkvene pokrajine. Neke su odredbe, kako smo vidjeli, zajedničke cijeloj metropoliji, a neke su dijecezanske naravi, odnosno posebne svakoj partikularnoj Crkvi.

Iz tih odredbi lakše se iščitavaju obveze i prava svećenika služitelja euharistije. U tom smislu smatrali smo korisnim i potrebnim izdvojiti četiri teme: 1. spominjanje imena pokojnika u misi; 2. slavljenje mise više puta na dan; 3. „kumulativne“ ili „skupne“ mise koje se služe na tzv. „kolektivnu nakanu“; 4. prilozima za misno slavlje koje se služi po pojedinačnim nakanama vjernika. Kod toga smo se vodili sada važećim općim i partikularnim crkvenim zakonodavstvom, ali i nakanom da tako prikažemo crkvene odredbe koje se odnose na svaku od tih tema da, skupljene na jednom mjestu, budu što jasnije za lakšu svakodnevnu primjenu svakom svećeniku, dijecezanskom i redovničkom, u pravilnom obnašanju njegove službe. Mogu biti korisne i vjernicima laicima koji žele dublje upoznati crkvenu praksu i kanonsko-pravne odrednice u služenju sv. mise. Ispravno postupanje svećenika u služenju sv. mise i ispravno poučeni vjernici koji u sv. misi sudjeluju najbolji su jamac da će Crkva, na tragu duge i bogate kršćanske tradicije, i danas znati izvršiti svoje poslanje koje joj Gospodin povjerava i biti njegova djelotvorna prisutnost u svijetu.

THE PRIEST MINISTER OF THE MOST HOLY EUCHARIST – CANONICAL-JURIDICAL NORMS

Summary

In this study Author explains relationship between the priest and the Holy Eucharist in the light of canonical-juridical norms in regard to his triple position: the priest at the same time presides, celebrates and is the minister of the Eucharistic celebration. Selecting those canonical-juridical norms of universal and particular Canon law that directly refers to this matter, Author offers their interpretation and application to the concrete and everyday practice of priest. In doing so he takes into consideration universal Canon law (Code of Canon Law 1983 and other juridical norms valid for the whole Latin Church) as well as particular law: directives and instructions of the Croatian Bishop Conference, and each particular diocese, in the first place the norms and instructions of the dioceses belonging to the ecclesiastical province of Rijeka.

The study is divided in four sections: 1. Mention of the name of deceased in the Eucharistic prayer; 2. Celebration of the Holy Mass more than once a day (binations and trinations); 3. Celebration of the Holy Mass per so-called “collective intention” (“Cumulative Mass”); 4. Mass offering.

Dividing the study in this way, the obligations and rights of the priest as a minister of the Eucharist become clear. Canonical norms about this issues, currently valid, and with which church legislator wanted to define ministering of the Eucharist by priests, is explained in this way in order to be clear, usable and useful first of all to the priests themselves, and to others who are interested in these very important issues.

Key words: *Holy Mass, priest, mention of the name of deceased, binations and trinations, Mass intention, Mass offering, cumulative Mass, collective intention.*